

STADS
HERSTEL

VRIENDEN

VRIENDENWANDELING
28 MEI 2017

VRIENDENWANDELING GEVELSTENEN IN MOKUM

Welkom bij de jaarlijkse Vriendenwandeling van Stadsherstel. Graag laten we u zien wat Stadsherstel onder andere met uw hulp heeft gerealiseerd. U kunt bijzondere en historische panden niet alleen aan de buitenkant bewonderen, maar ook binnen een kijkje nemen.

THEMA GEVELSTENEN IN MOKUM

Tijdens de wandeling kunt u van prachtige gevelstenen genieten in de binnenstad en de Haarlemmerbuurt. Ook kunt u binnenkijken bij ons smalste pandje (Geldersekade 15) en bij het voormalige prostitutiepand Barndesteeg 5. U ziet dan wat Stadsherstel - onder andere met hulp van de Vrienden - heeft kunnen realiseren. Bij de panden staan projectleiders en vrijwilligers klaar om meer te vertellen over de restauratie.

PANDEN OP DE ROUTE

Alle Stadsherstelpanden zijn te herkennen aan het blauwe Stadsherstellogo op het pand.

In dit boekje zijn de panden als volgt te herkennen:

Panden geopend voor bezoek

Stadsherstel panden op de route

Panden op de route

WANDELING EN BORREL

Om teleurstelling te voorkomen is het goed te weten dat het laatste pand op de route is geopend tot 17.00 uur. Het drankje is zoals aangekondigd bij de Posthoornkerk. Daar bieden we u een hapje en een drankje aan. Vergeet dan vooral niet een kijkje te nemen in de kelders van de Posthoornkerk.

We wensen u veel wandelplezier toe en danken u voor uw bijdrage als Vriend. Uw steun en betrokkenheid zijn van groot belang voor Stadsherstel. Niet alleen omdat u de projecten van Stadsherstel ondersteunt maar u draagt ook letterlijk bij aan het bewaren van gebouwd erfgoed in en om Amsterdam voor nu en de toekomst.

GEVELSTENEN IN MOKUM

Tijdens deze wandeling komt u erachter dat de geschiedenis van de stad goed af te lezen valt aan de vele gevelstenen. Er staat o.a. op afgebeeld wat er in die tijd speelde, welke mensen er woonden, waar ze in geloofden, welk beroep ze uitoefenden en waar ze vandaan kwamen.

DE EERSTE GEVELSTENEN

De houten huizen hadden uithangborden maar toen het stadsbestuur, vanwege de vele stadsbranden, stenen gevels eisten kwamen de gevelstenen in gebruik. Zij namen in de 16e en 17e eeuw geleidelijk de functie van de uithangborden over.

VASTE STENEN EN ZWERFSTENEN

Gevelstenen komen vooral in Nederland voor en met name in Amsterdam. In Nederland zijn er nog zo'n 2.500 gevelstenen aanwezig. In Amsterdam zijn er 666 gevelstenen te vinden aan de openbare weg en meer dan 40 gevelstenen zijn in bezit van Stadsherstel. De stenen zitten al eeuwen in hetzelfde huis maar er zijn ook stenen die verschillende huizen hebben gekend. Verschillende organisaties en ook particulieren zetten zich in om door sloop vrijgekomen stenen te bewaren en een nieuw huis te geven.

ADRESAANDUIDING

Als eigenaar een gevelsteen meenemen naar een nieuw adres? Dat was door het stadsbestuur verboden. De stenen waren immers adresaanduidingen. De stad kende pas vanaf de 18e eeuw een adresaanduiding met huisnummer. Daarvoor woonden Amsterdammers in 'De Roode Leeuw', naast 'De Bruinvisch' of tegenover 'De Blinde Ezel'. Ook in oude stukken komen we soortgelijke adresaanduidingen tegen zoals: 'het huys waar de Keyser uithangt'.

VEEL IN DE STEEGJES MINDER AAN DE GRACHTEN

De eerste gevelstenen waren vaak gevelstenen met een familiewapen. De latere gevelstenen zijn een afspiegeling van de beroepen en namen van de Amsterdamse middenstand. In het oude centrum, de dwarsstraatjes en steegjes zijn vooral gevelstenen te vinden want daar mochten bedrijven zich vestigen. Op de grachten komt u de gevelstenen bijna niet tegen.

UITHANGBORD EN GEVELSTEEN VOORLOPERS VAN FAMILIENAAM

Wie nog geen familienaam had en niet door zijn beroep of bijnaam werd aangeduid, behielp zich met zijn uithangbord of gevelsteen. Mannen als Jan in de Bontmantel en Hendrik Paulsz. In de Bosch ontleenden hun naam aan de afbeelding op de gevelsteen van hun woning. Langzamerhand verviel dat 'in de' en de familienaam was ontstaan.

KLEUREN VAAK VERDWENEN OP BEELDHOUWERK

Vaak zijn de kleuren op beeldhouwwerk volkomen verdwenen, net als op oude Egyptische, Griekse en Romeinse beelden die kakelbont waren geschilderd. In de 19e eeuw werden ze zelfs vaak gelooft. De Vereniging Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen zet zich vaak met Stadsherstel en haar Vrienden in om de gevelstenen te restaureren en hun kleur weer terug te geven. We komen een paar fraaie exemplaren tegen.

We hebben bij deze wandeling dankbaar gebruikt gemaakt van de website van de Vereniging Vrienden van Amsterdamse Gevelstenen (VVAG).

1

GELDERSEKADE 15 - IN RESTAURATIE EN BINNENKIJKEN

Deze zijde van de Geldersekade werd na 1578 officieel bebouwd, daarvoor waren er illegale bouwsels. Dit zeer smalle pand is amper 2 meter breed en 10 meter diep en daarmee het smalste pand van Stadsherstel. Het rijksmonument is vermoedelijk gebouwd in het laatste kwart van de 16e eeuw en heeft een latere gevel, de klokvormige top onder rollagen is 19e-eeuws. In het pand zijn nog resten aanwezig van de houtskeletbouw.

VRIENDENGIFT

Onder de betonnen trap kwamen de originele natuurstenen tevoorschijn. De Vrienden betalen de restauratie van de stoep en het aanbrengen van een bijpassend hekwerk.

[Loop het pand uit en kijk naar de overkant naar het laagste pand \(Geldersekade 14\), net voor de Sint Nicolaaskerk.](#)

GELDERSEKADE 14: 'T SALIGH ROEMERS-HUYS

In dit pand woonde begin 17e eeuw de graanhandelaar en letterkundige Roemer Visscher (1547-1620). Zijn huis was een trefpunt voor de Amsterdamse culturele elite. Vondel haalde er in zijn gedicht *Lof der zee-vaert* (1623) herinneringen aan op:

*'t zalig Roemers huis
wiens vloer betreden wordt, wiens drempel is gesleten
van schilders, kunstenaars, van zangers en poëten*

Het huis loopt aan de achterkant door naar de Oudezijds Kolk. Aan die zijde woonde Roemer totdat de stadsmuur aan de Geldersekade werd geslecht en de Geldersekade voornamer werd. Het pand wordt nu net zoals ons rechter buurpand verhuurd aan de UVA.

VRIENDENGIFT

Dankzij de Vrienden heeft het pand een hekje en een lamp met zogenaamde Amsterdamse Arm gekregen.

[U loopt nu rechtsaf naar de Schreierstoren toe.](#)

2

SCHEIERSTOREN MET STEDENMAAGD

De toren heet waarschijnlijk zo omdat de toren schrijlings op de stadswal stond of omdat twee grachten hier in een 'schreye' (= scherpe) hoek bij elkaar kwamen. Op de oudste steen van deze toren is de Amsterdamse stedenmaagd zichtbaar. Ze heeft een lint in het haar en draagt een klassiek gewaad. Het schip waarop ze wijst symboliseert de koopvaardijvloot van de stad. Woeste golven en zeemonsters duiden op gevaar en tegenspoed.

We lopen het straatje tussen de toren en de steeg in: de Oudezijds Kolk.

3

OUDEZIJD'S KOLK 1-3

Nu ziet u de achterkant van onze panden aan de Geldersekade. Net voor de brug ziet u een verplaatste steen van een melkmeisje in Noord-Hollandse kledendracht met een juk en twee houten emmers. In 1742 liet melkkoper Willem Luijning deze steen aanbrengen in zijn pand op de Goudsbloemstraat 207.

Wist u dat...

In Pompeji een gevelsteen tevoorschijn kwam uit de as met daarop een geit. Daar was dus ooit een melkhandel.

4

In het pand links op de brug, **Zeedijk 16-18**, is de oudste steen van Amsterdam te vinden aan de openbare weg. Hij dateert uit omstreeks 1495. 'dit.is.in.de. Swarten. Hore stelt een gildehoorn voor die met een riem en gesp aan een muurhaak is bevestigd. De hoorn werd bij bepaalde gelegenheden met bier gevuld, ging dan rond zodat ieder gilde-lid er een paar slokken uit kon nemen. Deze steen heeft veel tekst. Een algemene regel is hoe meer tekst hoe ouder de steen. Met de drink- of gildehoorn wordt aangegeven dat hier in het verleden een gelagkamer was. De gelagkamer is de ruimte van een café waar de klanten worden bediend.

Om de hoek van hetzelfde pand is een steen te vinden van een werkende kuiper uit 1719. Er waren veel kuipers in 17e-eeuws Amsterdam. De stad was de belangrijkste stapelmarkt van de wereld en bij het transporteren van goederen waren veel kuipen nodig.

We lopen rechtsaf de Zeedijk op en gaan links de Sint Olofssteeg in.

Kijk nog even naar rechts naar het café met een bijzonder naam. U begrijpt natuurlijk dat u vroeger in 'De Rode laars' niet voor een pilsje terecht kon maar dat hier vroeger een laarzenwinkel of schoenmaker gevestigd moet zijn geweest.

Uit de steeg komende ziet u links een aantal stenen in een muur. Hier geplaatst door het Koninklijke Oudheidkundig Genootschap.

Een leeuw (eerste helft 17e eeuw). Tijdens een reis van het V.O.C.-schip 'de Leeuw' in 1622 werd het meest zuidelijke punt van Australië ontdekt. Dat wordt nu Kaap Leeuw genoemd.

De stralende zon en een maansikkel. Deze stenen komen uit de eerste helft van de 18e eeuw. Hemellichamen zien we vaker in gevelstenen. Als een bouwheer twee huizen bezat dan liet hij vaak een steen van een zon en een maan aanbrengen. Wanneer hij drie huizen naast elkaar bezat dan werd het vaak Geloof, Hoop en Liefde, bij vier huizen waren de vier evangelisten dankbare personages voor gevelstenen en bij zeven huizen de zeven provinciën.

De ophangende lepelboor komt uit het eerste kwart van de 17e eeuw. Deze boren worden gebruikt om de gaten voor pen- en gatverbindingen van houtconstructies te boren.

De steen met de pelikaan die haar jongen voedt symboliseert de zelfopofferende liefde omdat ze de indruk wekt dat ze haar jongen voedt met eigen bloed. Met deze afbeelding wordt vaak Christus bedoeld. Maar wie goed oplet ziet dat het geen pelikaan is maar een gier.

De keizerskroon wordt door twee geknielde in harnas gestoken mannen vastgehouden. De steen van ongeveer 1570 bezit in de omlijsting een zogenaamd rolwerk dat in de 16e eeuw in de mode kwam. De steen komt oorspronkelijk uit ons pand Lange Niezel 10.

Verder ziet u op deze muur nog een **driemaster**, een steen met een boei en een steen voorstellende de **Ark van Noach**.

[We lopen verder de Oudezijds Voorburgwal op.](#)

5

OUDEZIJD'S VOORBURGVAL 2 EN 4: VERKROTTE PANDEN

Nummer 2 werd in 1993 aangekocht. Kijk naar boven en u ziet een rechte klossenlijst. Nummer 4 werd in 1966 aangekocht en bezit een 18e-eeuwse klokgevel.

Rechts op **nummer 8** een gevelsteen met een lynx en twee cartouches met leeuwenkoppen. In het Middelnederlands wordt een lynx ook wel een los genoemd. Door de gotische letters en de cartouches zijn deze stenen te dateren uit de tweede helft van de 16e eeuw.

Nummer 14 wordt Leeuwenburg genoemd. Vanwege de leeuw voor de burcht. Het geheel wordt bekroond door twee gekruiste sleutels met daarboven een kruis. Het wapen van de stad Riga, de hoofdstad van Letland, voorstellende. Net voor 1600 liet Hendrickje Hendricksdr, deze steen aanbrengen. Haar overleden echtgenoot de koopman Wessel Rijcksz. onderhield handelscontacten met Riga en in 1604 trouwde zijn oudste dochter met een koopman uit die stad.

[We gaan rechtsaf de Oudezijds Armsteeg in.](#)

6

BROUWERIJ DE PRAEL

In de Oudezijds Armsteeg kunt u desgewenst een koffie- of sanitaire stop maken. Maar neem in ieder geval binnen een kijkje. U bent van harte welkom. Stadsherstel bouwde deze panden in 2010 op een lege plek. De nieuwbouw is geïnspireerd op de miniatuur huisjes van de KLM. Wij lieten ons nogmaals door deze pandjes inspireren bij het maken van onze eigen Stadsherstel miniatuurreeks bij het NACO-huisje en politiebureau-tje. Achterin het pand heeft u zicht op de bierinstallatie die in een 19e-eeuws veilinghuisje aangebracht is.

VRIENDENGIFT

Het tegeltableau in het proeflokaal is een cadeau van de Vrienden.

[U loopt weer terug naar de Oudezijds Voorburgwal en gaat rechtsaf.](#)

Op **nummer 22** ziet u een prachtige steen voorstellende Het kasteel Egmond aan den Hoef.

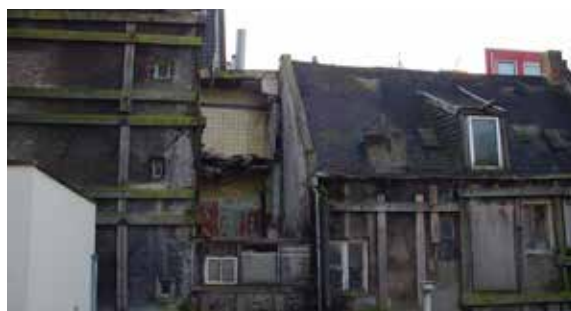
SUIKERBAKKERSSTEEG EN OUDEZIJD VOORBURG WAL 30

Als u het naastgelegen steegje inkijkt dan ziet u op het einde van de steeg de gevel van het veilinghuisje van de brouwerij waar u net was. De steeg heet de Suikerbakkerssteeg want op de plek van het veilinghuisje stond een suikerbakkerij. Het pand links op nummer 30 is de bierwinkel van de Prael. Kijk hier gerust ook even rond. De foto's zijn van het zeer bouwvallige voor-tussen en achterhuis.

OUDEZIJD VOORBURG WAL 32 EN 34

Deze panden werden na nummer 30 aangepakt zodat dit stukje stad er weer prachtig bijstaat. Nummer 34 is een reconstructie van een pand dat in de hongervinter 1944 was afgebroken. Het uitkomende hout werd toen gebruikt als stookhout. Na de afbraak stond er niet meer dan een garage totdat Stadsherstel het in 2004 aankocht.

Op 7 juni 2007 nam Wim Eggenkamp afscheid van Stadsherstel waar hij sinds 1991 als directeur werkzaam was. Op 14 december 2007 werd deze gevelsteen hem aangeboden. De steen het Eggenkampje is óók een eerbetoon aan zijn vrouw, Mariek Eggenkamp-Rotteveel Mansfeld. Zij is een autoriteit op vlindergebied. Het ontwerp van de steen is van Jaap Hulscher en Tobias Snoep heeft de steen gemaakt.

7

LANGE NIEZEL 22

In 1578 was dit pand eigendom van burgemeester Bicker. Bij de restauratie werd de originele wapenstein teruggeplaatst in het zogenaamde Bickerspoortje. Dit was vroeger de toegang tot het achterhuis en is nu de scheiding tussen de entreehal en het trappenhuis. U ziet het door de glazen rechterdeur.

VRIENDENGIFT

Het beeldhouwde mannenhoofd in een nis in de gevel is gemaakt uit natuursteen. De gehakte kop met baard, snor en krullend haar maakt een 16e-eeuwse indruk en maakte waarschijnlijk deel uit van een grotere beeldengroep. De Vrienden maakten de restauratie van de kop mogelijk.

We gaan weer verder de Oudezijds Voorburgwal op, steken twee keer het water over en dan rechts de Zeedijk op. We lopen die helemaal uit langs de Chinese tempel. U kunt de tempel bekijken en een kaarsje aansteken. Aan het einde stoppen we bij de Waag.

8

U komt nog een paar Gevelstenen tegen zoals:

Zeedijk 80 met een ode aan de draaiorgels

In 1875 begon de Belg Leon Warnies als eerste een draaiorgelverhuurbedrijf in Amsterdam. Hij geldt als grondlegger van de Nederlandse straatdraaiorgelcultuur.

Zeedijk 84 DBOOPEEMDEN

Op deze 17e-eeuwse gevelsteen staat een man in vroeg 17e-eeuwse kleding (mantel, kniebroek en punthoed) met een brief in zijn ene hand en een geldbuidel in zijn andere hand. Eronder DBOOPEEMDEN. Dit moet gelezen worden als "De Bode Op Emden". De oorspronkelijke eigenaar van het pand, Herman Jansz Boode, werkte als bode voor zakenlieden die handeldreven met de Duitse stad Emden. Dat iemand zijn beroep toevoegde aan zijn naam, was niet ongewoon. Veel familienamen zijn voortgekomen uit zo'n 'beroepsnaam'.

Zeedijk 103 D' BRANDE WYNS KEETEL

De steen toont een destilleerkerel, drie vaten en een kuip. De gevelsteen was kort na 1910 verdwenen maar dankzij een tekening uit 1910 kon een replica gemaakt worden. Wist u dat brandewijn een 17e-eeuwse Nederlandse 'uitvinding' is. In de 17e eeuw werd Franse wijn - om het transport naar Nederland makkelijker te maken - 'verbrand' ofwel: gedestilleerd. Het was de bedoeling om in Nederland weer water aan de alcohol toe te voegen, maar de onverdunde 'brandewijn' viel goed in de smaak.

Zeedijk 125 In het geschud varken

Deze steen bood de aannemer aan de opdrachtgever aan toen bleek dat de restauratiekosten het geplande budget flink overschreden.

[We lopen rechtsom om de Waag richting het water van de Kloveniersburgwal.](#)

9

De Waag/voormalige stadspoort

Op de hoek Geldersekade /Zeedijk zit de oudste gedenksteen van Amsterdam. Op 28 april 1488 werd de eerste steen van deze poort gelegd.

Vrijwel alle gevelstenenmakers stonden (meestal als steenhouwer) ingeschreven bij het Metselaarsgilde, al zijn er ook gevelstenen gemaakt door beeldhouwers die lid waren van het kunstenaarsgilde Sint Lucas. Beide gilden zaten in dit gebouw en hadden hun eigen ingang. Het metselaar gilde had haar ingang aan de kant van de Zeedijk. De toegangsdeur van het Lucasgilde is aan de volgende ingang aan de rechterzijde. Boven beide ingangen zijn bijzondere reliëfs.

[We lopen even voorbij de Barndesteeg en bekijken de twee koppen in de top van de Kloveniersburgwal 6 en 8. Voor een drankje en een sanitaire stop kunt u hier terecht bij weer een brouwerij van ons: De Bekeerde Suster.](#)

10

KLOVENIERSBURGWAL 6 EN 8 DE BEKEERDE SUSTER

Deze twee panden werden in 1980 door Stadsherstel gerestaureerd. Kloveniersburgwal 6 en 8 zijn nu tweelingpanden met een bijzondere geveltop. Ze dragen de namen Isaak en Abraham. Oorspronkelijk was het een drieling met het pand Jacob op nummer 2. Deze panden staan op het terrein van het voormalige Bethaniënklooster.

[We lopen terug en gaan de hoek om de Barndesteeg in.](#)

In de 18e eeuw schrijft historicus Jan Wagenaar over de Barndesteeg: "Men plagt hier, nog in de voorgaande eeuwen een gilde van leerbereiders en leertouwers [die de huid onthaarden, red.] te hebben. Deze hadden zich bij de huidvetters in de Barndesteeg en de Bloedstraat gevestigd, aan beide zijden van de Huidenvetterssloot". Tegenwoordig is deze sloot gedempt en met een hek afgesloten. In 1631 kwam er een eind aan de verwerking van huiden rond de Barndesteeg. Een bepaling van 11 december 1631 verbood deze stank verspreidende activiteiten voortaan in dit deel van de stad. Daarop verplaatste de leerproductie zich naar de Jordaan.

Dat weten we dan ook weer

Herdenkingsstenen met alleen tekst (plus eventuele jaartallen) zijn bij tientallen aan te treffen in de binnenstad.

Wie maakten al die stenen?

Wie de makers van al die prachtige gevelstenen zijn, weet eigenlijk niemand. Wél wordt in enkele gevallen de naam van bouwmeester Hendrick de Keijser (1565-1621 genoemd).

BARDESTEEG 15

Op deze steen zijn in het midden drie rennende vosjes afgebeeld. De omlijsting van het ovaal is een mooi voorbeeld van een zogenaamd 'kwabornament'. Met hierin een masker verwerkt. Ze zijn ontleend aan het werk van de beroemde zilversmeden Joh. Lutma en Adam van Vianen. Mogelijk is de voorstelling een familiewapen of behoorde de steen toe aan een bontbewerker.

BARDESTEEG 8 T/M 14

In de jaren '90 was Stadsherstel heel actief in deze buurt. Geurt Brinkgreve, monumentenzorger en geestelijk vader van Stadsherstel, gaf aan dat hier door Stadsherstel een belangrijke bijdrage geleverd is aan de rehabilitatie van de Bethaniënbuurt. 'Het is tevens een door Stadsherstel op grote schaal uitgevoerde bijdrage aan het weer leefbaar maken van deze omgeving.'

BARDESTEEG 6

Deze fraaie natuurstenen toegang wordt bekroond door het wapenschild van bankier Leenaert Raye uit circa 1590. Nadat Amsterdam bij de reformatie in 1578 protestant was geworden, werd een groot deel van de katholieke kloosters in de stad verkaveld en verkocht. Zo werd in 1592 een deel van het, in 1462 gestichte, Bethaniënklooster verkocht aan de kooplieden Marcus de Vogelaer en Leenaert Raye. Zij brachten er hun woning in aan in wat vroeger de eetzaal van het klooster was.

BARDESTEEG 11 DE GROENE BOK

De bok heeft de lange sik en ruige beharing die typisch zijn voor de Nederlandse landgeit, een oud geitenras. Ze staan veelvuldig afgebeeld op schilderijen uit de 16e en 17e eeuw. De toevoeging 'Groen' had vaak de betekenis van nieuw of jong. Er waren in de stad veel gevelstenen met een bok. Ze zaten bijvoorbeeld in de gevels bij de verschillende leerlooierijen. Vandaar dat de stenen met eenzelfde afbeelding vaak een toevoeging kregen zoals Groene of Bekroonde (met dus een kroontje op de steen). Dit worden ook wel concurrerende gevelstenen genoemd. Dit is een van de zes bokken op gevelstenen die de stad nog telt.

11

BARNDESTEEG 5 - IN RESTAURATIE EN BINNENKIJKEN

Het pand heeft een 18e-eeuwse gevel met een latere punttop maar is waarschijnlijk ouder achter de gevel. Het hoge monument is een voormalig prostitutiepand met maar liefst vijf verdiepingen. Stadsherstel heeft het pand van de gemeente Amsterdam gekocht met het doel het wonen in dit pand terug te brengen door er na restauratie vijf woningen in te realiseren.

VRIENDENGIFT

De hekjes herinneren aan het vorige gebruik van het pand. De Vrienden hebben dankzij het Meekel Groen Fonds, een fonds op naam binnen de Vrienden van Stadsherstel, toegezegd de restauratie van de stoep te betalen alsook het missende hekje.

We lopen de straat uit. Gaan linksaf en gaan de brug op. Vanaf het begin van de brug kijkt u naar de panden aan de linker overkant.

Dit blokje links van het hotel behoren bij ons Krasnapolsky project. Het waren zwaar vervallen panden en een van de grotere restauratieprojecten van Stadsherstel. In het hele complex kwamen 22 appartementen.

12

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 232

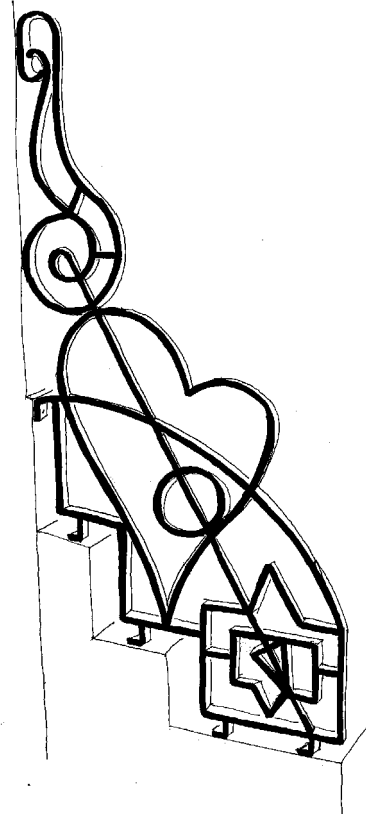
Dit pand staat vanouds bekend als 'Parys' naar de eigenaar Pieter Parys, die het huis in 1626 had gekocht. Omstreeks 1715 kreeg het pand zijn huidige voorgevel. Opvallend is de rijke top van de halsgevel, met alliantiewapens en een gebeeldhouwde kop. De alliantiewapens zijn afkomstig van de bouwheer, de wisselhandelaar Jan Frederik Mamouchette en zijn vrouw Catherina van Heusden. De gebeeldhouwde kop en de drie koppen in het alliantiewapen hebben opvallend grote neuzen. Sommigen vermoeden dat dit een karikatuur is, gebaseerd op de Franse naam, Mamouchette, die 'mijn snuit(er)' zou betekenen. Anderen vermoeden dat het hier om Saracenen (oosterlingen) gaat, die verwijzen naar de handelsbetrekkingen die vanuit dit huis hebben bestaan met Palestina.

VRIENDENGIFT

Het polychromeren van het alliantiewapen is mogelijk gemaakt door de Vrienden.

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 224

In 1997 kreeg Stadsherstel, ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum, van de Gemeente Amsterdam deze gevelsteen aangeboden. De steen stelt een vat voor en komt van Kattengat 1. Het is een z.g. Heidelbergs vat, een enorm houten vat dat in de kelder van het slot in Heidelberg ligt, het grootste wijnvat ter wereld, het kan 200.000 liter bevatten.

Interessant om te weten

Alle beroepen hadden een of enkele tekens aan hun pand bevestigd. Ook de oudste. Stond er een rode kaars voor het raam dan...

13

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 158

De voorstelling op deze 17e-eeuwse gevelsteen verwijst naar het Bijbelverhaal 'de Wonderbaarlijke Visvangst'. Een paar vissers hebben de hele nacht gevist, maar zonder resultaat. Als ze in opdracht van Jezus hun netten nogmaals uitgooien en weer binnenhalen, zit er zoveel vis in dat de netten er bijna van scheuren. Overtuigd door dit wonder besluiten de vissers (onder wie Simon Petrus) volgeling van Jezus te worden. Tegen Simon Petrus, die in vervoering voor hem knielt, zegt Jezus: 'Wees niet bang. Voortaan zul je mensen vangen.'

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 136

Het deurstuk 'Admiraal Tromp' is in 1733 bij de bouw van het pand aangebracht. Admiraal Cornelis Tromp (1629-1690) staat hier in een heldenpose. Hij draagt een borstkurvas met dijstukken, wereldbol en een half uitgerolde zeekaart naast hem, een commandostaf in de hand. Een knecht reikt hem zijn helm aan. De riemgesp is gesloten, de diamantjes op het medaillon glimmen. Zijn schip (en trots van de admiraliteit) 'de Gouden Leeuw' staat rechts afgebeeld. Dit type houtsnijwerk wordt een 'deurkalf' of 'kniestuk' genoemd.

Op **nummer 98** hoog boven in de gevel ziet u een gevelsteen met twee visjes erop (het wapen van Zandvoort). Meestal bevinden gevelstenen zich net boven de pui dus dit is bijzonder. Ook de top is een mooie in steen gehouwen voorstelling te zien.

[We gaan links de Sint Annenstraat in.](#)

14

SINT ANNENSTRAAT 12

De verzekeringsmaatschappij NOG (tegenwoordig onderdeel van Reaal Verzekeringen) heeft de extra inrichtingskosten betaald om het pand no. 12 geschikt te maken voor muziekstudenten.

Als dank hiervoor werd door Stadsherstel dit steentje - naar een van ontwerp Jaap Hulscher - aangeboden.

Boven de pui van de - gedeeltelijk gereconstrueerde - gevel uit 1560 zit een steen met een leeuw die naar links klimt. De leeuw wordt omvat door een cartouche met rol- en bandwerk. Het 'huidige' pand werd in 1565 gebouwd en heette toen de Vergulde Leeuw.

Aan de uiteinden van het fries boven de pui zijn ook twee koppen in hoog reliëf. De gevelsteen en de twee koppen zijn afgietsels (in kunstmortel) van de originele die sinds 1897 in de collectie van het Rijksmuseum berusten. De rechtse kop is nog origineel, de linker kop is door monumentenzorger en beeldhouwer Geurt Brinkgreve naar een foto van het gestolen exemplaar gehakt.

Weetje

De veel toegepaste Bijbelse voorstellingen verwezen vaak naar beroepen. Zo kon men Adam en Eva in het Paradijs aantreffen bij een appelkoopman, en zo koos een timmerman de vlucht naar Egypte: de heilige Jozef was immers timmerman.

Dit pand is het enige nog bestaande voorbeeld van een woonhuis met een rolornamenten-gevel in de vroegrenaissance stijl van Hans Vredeman de Vries (1527 - 1607) in Amsterdam. Het was een stijl van zwierige krullen, in- en uitzwenkend en van levendige contrasten tussen metselwerk en figuraal of decoratief behakte natuursteen.

SINT ANNENSTRAAT 10

Op de steen zijn drie rollen blauw laken (geweven wol) met lakenloodjes afgebeeld. De lakenloodjes waren door staalmeesters afgegeven keurmerken, die goed zichtbaar moesten zijn.

De precieze betekenis van de beer, de bomen en het poortgebouw is nog onduidelijk. De steen zit in de gevel van een herbouwd 16e-eeuws pand dat deel uit maakt van het - al in de middeleeuwen zo genoemde - Blaauwlakenblok. De voorstelling heeft naar alle waarschijnlijkheid te maken met de in de 16e en 17e eeuw in deze buurt bloeiende lakenhandel.

Op het einde van de Sint Annenstraat linksaf dan rechts de Papenbrugsteeg in, het Damrak oversteken en rechtsaf na de Primark gaan we linksaf de prachtige beurspassage in.

15

De Beurspassage is het nieuwste icoon van Amsterdam. Het herbergt een van de grootste kunstwerken van Nederland, Amsterdam Oersoep. In opdracht van Bouwinvest Retail Fund ontwierpen kunstenaars Hans van Benthem, Arno Coenen en Iris Roskam dit totaalkunstwerk, een ode aan de Amsterdamse grachten. Hierin zijn onderdelen terug te zien die het verhaal van de grachten vertellen: de penselen van Rembrandt, de talrijke verdronken fietsen, zeemanstatuo's, de symmetrie van de Amsterdamse herenhuizen en nog veel meer.

We blijven doorlopen en gaan de Sint Nicolaasstraat.

SINT NICOLAASSTRAAT 14

Boven de puilijst zit een gevelsteen met een krakeling en drie beschuiten. De krakeling was al in de 17e eeuw een populair koekje. De krakeling was van oorsprong de vorm van een Germaanse armband die als gift diende. Dit werd blijkbaar te kostbaar de armband werd toen in deeg nagemaakt. Ter weerszijden van de bovenste beschuit staat 15-64. Het jaartal 19-32 op de andere beschuiten is het jaar van schoonmaak en restauratie van de steen.

SINT NICOLAASSTRAAT 21 'T BEEMSTER VARKEN

Langs de bovenrand van het reliëf staat: 't BEEMSTER VARKEN. De gevelsteen is uit de eerste helft van de 17e eeuw. De Beemster stond in die jaren bekend om het goede varkensvlees.

SINT NICOLAASSTRAAT 38 IN DRIE BOONSTRVYCKĒ

De struiken zijn koffiestruiken. In het begin van de 18e eeuw waren er in de Sint Nicolaasstraat verscheidene kruideniers en ook een gespecialiseerde koffiewinkel.

SINT NICOLAASSTRAAT 88

De gevelsteen toont een liggend houten vat waar koffiebonen uitrollen. Aan de zijkant vlakke, in- en uitgezwenkte krullen. Op de bovenrand staat: T SERNAEMSE KOFFIVAT.

De gevelsteen is een kopie. Het origineel is uit de eerste helft van de 17e eeuw. De oorspronkelijke steen was na een brand in 1974 kwijtgeraakt, maar kwam via een antiquair in het Douwe Egbertsmuseum in Utrecht terecht. Tegenwoordig is de steen in het Tabaksmuseum in Joure, Friesland. De kopie is gehakt door Hans 't Mannetje.

HANS 'T MANNETJE

Veel stenen zijn bewaard gebleven bij sloop omdat bij sloopvergunningen van monumenten vanaf het begin van de 20e eeuw vaak de voorwaarde werd gesteld dat de waardevolle onderdelen eigendom zouden worden van de gemeente. En die probeerden ze dan weer terug te plaatsen. Hans 't Mannetje is een van de mensen die zich ingezet heeft om die stenen een nieuwe plek te geven.

Na zijn opleiding op de Rijksacademie had hij gewerkt als uitvoerder op het atelier van de stadsbeeldhouwer Hildo Krop om het werken in steen in de vingers te krijgen. Later richtte hij in het synagogegebouw Uilenburg een atelier in waar hij o.a. gevelstenen restaureerden en jongeren het vak leerde. Ook maakte hij nieuwe stenen. 't Mannetje en zijn leerlingen zoals Tobias Snoep, Sjoeke Brinkgreve-Kunst hebben diverse stenen van Stads-herstel gerestaureerd en/of nieuwe stenen gemaakt.

Het pand maakt deel uit van het grote restauratiecomplex het Blaeu Erf. Hierbij behoorden twintig panden die gelegen zijn aan de Nieuwezijds Voorburgwal, de Sint Nicolaasstraat (49 t/m 75 en 50 t/m 84) en een paar panden in de Geertruidensteeg.

SINT NICOLAASSTRAAT 51

In het midden van het fries: een naar rechts zeilend viermastschip. Op de onderrand staat: INDE BARCK 1626. In de 17e eeuw werd met bark meestal een kleine tweemaster voor de koopvaardij en visserij aangeduid en de benaming werd vanaf de 18e eeuw algemeen toegepast voor de grote koopvaardijsschepen. De bewoner in 1601 was Jan Janz. Barckman. Tot voor de schoonmaak van de steen was alleen INDE BARCK te lezen. Na het verwijderen van de oude verflagen kwam het jaartal 1626 tevoorschijn. Omdat de andere tekst verhoogd ligt, lijkt het er dus op dat de laatste drie letters van BARCKMAN door het jaartal zijn vervangen.

17

NIEUWEZIJD'S VOORBURGWAL 97/ SINT NICOLAASSTRAAT 80-82 (HOEK)

De gevelsteen op het linker hoekpand toont een bos met vijftwintig oude sleutels. De sleutels symboliseren het heropenen van oude en opgeknapte panden. Het gekrabbelde rekensommetje (1981 Ao - 1956 = 25) heeft te maken met het 25-jarig bestaan van de Amsterdamse Maatschappij tot Stadsherstel. De gevelsteen werd in 1981 aan Stadsherstel aangeboden door de gemeente Amsterdam. De steen is ontworpen en uitgevoerd door Hans 't Mannetje.

De twee panden rechts naast dit pand op de Nieuwezijds Voorburgwal zijn ook door Stadsherstel gerestaureerd.

[We gaan rechts de Nieuwezijds Voorburgwal op.](#)

NIEUWEZIJD'S VOORBURGWAL 91,89 87 DE GROENE HEKELS EN DE PRINS VAN ORANJE

Deze panden behoorden ook bij het project het Blauw Erf. Voor onze restauratie stonden ze een tijd leeg, werden uiteindelijk gekraakt en door brand in 1972 grotendeels verwoest.

[We steken de Nieuwezijds Voorburgwal over, gaan rechts en daarna de eerste links de korte Lijnbaanssteeg in. Op de Spuistraat gaan we even links.](#)

SPIUSTRAAAT 53

In het fries van een herbouwde trapgevel een naar links springend gevleugeld paard. Links en rechts en onder het beest opgerolde en waarschijnlijk bijeengebonden lappen leer.

18

SPIUSTRAAAT 61

Kijk ook nog even bij Spuistraat 61. Dit zwaar vervallen pand kon enkele jaren geleden aangekocht worden dankzij een bijdrage van de Vrienden. U heeft het tijdens de Vriendenwandeling in 2014 nog kunnen zien toen het in restauratie was.

[We lopen weer terug, de Lijnbaanssteeg in deze gaat over in de Blauwburgwal. We houden links aan.](#)

19

BLAUWBURG WAL 1 DE VLIEGENDE VO(S)

Een gevelsteen met een naar links springend gevleugeld dier. Hoewel het voorgestelde dier het gevleugelde paard Pegasus lijkt te zijn, staat op de onderrand: DE VLIEGENDE VO(S). Woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld herbergen, werden vaker naar een vliegende vos ('Pteropus giganteus') vernoemd. De vliegende vos komt in India en aangrenzende gebieden voor en heeft een spanwijdte van circa anderhalve meter.

BLAUWBURG WAL 2

De gevelsteen toont een naar links zeilend hektjalk met hoognoktuig. Dit was een 18e-eeuws type vrachtschip voor kust en binnenvaart. De S-vormige gebogen zijkanten van het reliëf zijn in rococostijl (rots of een schelpmotieven) versierd. Rococo was een populaire stijl halverwege de 18e eeuw en werd in Nederland ook wel 'nieuwe zwier' genoemd.

BLAUWBURG WAL 10

Een steen uit de tweede helft van de 18e eeuw met naar links zeilend binnenvaartschip.

[We lopen de Herenstraat heen en terug.](#)

20

HERENSTRAAT

In deze straat heeft Stadsherstel tien panden gerestaureerd. Moet u zich eens voorstellen hoe dit stukje stad erbij zou staan als Stadsherstel de panden niet gered zou hebben. Het is een gezellige buurt met diverse winkels. Vergelijk de voor- en na situatie en loop ook eens binnen.

Een paar leuke weetjes

- Familiebedrijf van Zeventer, met hun schoenenwinkel in ons pand op nummer 33, is al 50 jaar in de Herenstraat gevestigd.

- Herenstraat 36 was ons jubileumpand 21 jaar geleden, we bestonden toen 40 jaar, de Vereniging Vrienden van Stadsherstel droeg bij aan de restauratie van de gevelornamenten. Zo zijn de beeltenissen van voorzitters van de Raad van Commissarissen van Stadsherstel in de gevel gekomen.

Linksboven:	Dr. A. Batenburg, president-commissaris 1988-1994
Rechtsboven:	Mr. G. van 't Hull, president-commissaris 1963-1988
Midden links:	Jhr. J. Six van Hillegom, president-commissaris 1956-1961 en Één van de oprichters van Stadsherstel
Midden rechts:	Replica van het originele kopje
Linksonder:	H. van Saane, een van de oprichters van Stadsherstel
Rechtsonder:	J.M. Haga, president-commissaris 1961-1963 en een van de oprichters van Stadsherstel

- Herenstraat 13 (niet van Stadsherstel) bezit de enige gevelsteen in deze straat. Deze 18e-eeuwse gevelsteen toont (vermoedelijk) drie dichtgebonden balen of pakken stof.

We lopen weer terug naar de Blauwburgwal, we pakken de linkerkant en gaan de Langestraat in.

21

LANGESTRAAT 80

Het pand is een rijksmonument met halsgevel met siertrossen (1664). Het heeft twee oeils-de-boeuf, een jaartallint (1664), stenen lijsten boven de vensters en een originele puibalk. Het is in 1957 aangekocht en was daarmee de zesde aankoop van Stadsherstel in haar bestaan. Het was vervolgens het tweede pand dat werd gerestaureerd.

LANGESTRAAT 78 S IAN BAPTISTA

In het pand werd vanaf de 17e eeuw het kleermakersbedrijf uitgeoefend. De voorstelling van de gevelsteen is een traditionele afbeelding van Johannes de Doper, gehuld in kemelharen mantel, wijzend op het aan zijn voeten liggende lam met het kruisvaantje, alleen draagt hij hier geen kruisstaf of boek zoals gebruikelijk. Als we ons realiseren dat Johannes de Doper gold als patroon van o.a. wevers, stoffenververs, kleermakers en bontwerkers, dan kunnen we enige zekerheid aannemen dat de gevelsteen vanaf het begin 17e eeuw de gevel van Langestraat 78 heeft gesierd.

We gaan rechts even de Korsjespoortsteeg in.

KORSJESPOORTSTEEG 5

Jaartalsteen in lijst: 'ANNO' en '1744'.

Dit pand is veel groter en statiger dan de meeste panden in dit smalle straatje. Het is een rijksmonument met halsgevel en is in 1983 aangekocht door Stadsherstel. Het was in slechte staat en Bouw- en Woningtoezicht eiste dringend herstel, hetgeen gebeurde.

De Korsjespoort was een van de vijf stadspoorten van Amsterdam in de stadsmuren die eind 15e eeuw aangelegd werden. De naam dankt hij aan vermoedelijk naar de houtzager, Cors (Corsgen) Tijmensz, die van 1481 tot 1528 in de toren woonde en waarschijnlijk als poortwachter diende. De poort is verdwenen na de stadsuitbreidingen in de 17e eeuw, toen de oorspronkelijke stadsmuren werden afgebroken en het Singel haar verdedigingsfunctie verloor.

En ertegenover ons pas gerestaureerde pandje met de wolvenmaskers.

KORSJESPOORTSTEEG 8

De kern van het hoofdhuis kwam omstreeks 1600 tot stand (het achteruistek is jonger). Het werd rond 1700 zeer ingrijpend verbouwd en kreeg in de achttiende of negentiende eeuw een nieuwe kap. In de negentiende eeuw werd het middendeel van de voorgevel vernieuwd, kreeg de eerste verdieping een eigentijds interieur en werd het achteruistek vermoedelijk verhoogd. Rond 1920-1930 werden enkele binnen- en buitendeuren vernieuwd.

Het is een sierlijk, klein rijksmonument met een mooie klokgevel, met acanthusbladeren en bloemmotieven versierd, plus twee oeils-de-boeuf met wolvenmaskers. Binnenkort worden de maskers nog verguld.

VRIENDENGIFT

Twee dichtgemetselde oeils-de-boeuf, ieder met de afbeelding van een wolvenkop flankeren het stolpraam met rondom sierbetimmering. De originele hijsbalk is ergens in de tijd verdwenen. Met een donatie van de Vereniging Vrienden werden de topgevel en de oeils-de-boeuf gerestaureerd.

KORSJESPOORTSTEEG 17 EN HOEK-PAND 15/ LANGESTRAAT 76

Dit pand is in 2007 gerestaureerd. Hoewel het perceel niet voorkomt in het register van monumenten, bleek bij onderzoek dat achter de later aangebrachte voorgevel het oude huis aanwezig is, zelfs nog met een zogenaamd houten skelet, dat op een vroegere bouwperiode duidt.

VRIENDENGIFT

Twee levensbomen in bovenlichten van nr. 17.

23

LANGESTRAAT 37 EN 35

Toen begonnen werd met de restauratie in 1985 restte in feite alleen de sloop van de restanten. Bij de herbouw is uitgegaan van de voorheen aanwezige structuur. Zo zijn de voor- en achtergevel, op een enkel keukenraam na, in de oude vormen hersteld. Ook binnen zijn de balklagen en zelfs de skeletconstructie gereconstrueerd. In afwijking van de oorspronkelijke situatie zijn de woningen thans horizontaal over twee panden verdeeld. Op die manier zijn de drie appartementen ontstaan waarbij de kapwoning een aantrekkelijk terras heeft.

ROOMOLENSTRAAT 11

‘Een zeldzaam voorbeeld van een halsgevel met een Lodewijk XV-ornament’ staat geschreven in het jaarverslag van Stadsherstel van 1957. Het huidige pand dateert van ca 1760, de houten onderpui is uit plm. 1820. Aan de zijgevel is boven het pothuis de ingang voor de bovenwoningen.

[En we vervolgen onze weg weer in de Langestraat.](#)

LANGESTRAAT 19

Op de gevelsteen zien we links een boer achter een ploeg, welke getrokken wordt door twee paarden waarvan het rechtse gemend wordt door een berijder met een zweepje. Op de achtergrond is, in laag reliëf, het klokgevelpand van de Langestraat afgebeeld, met rechts daarvan de zijgevel van het hoekpand aan de Roomolenstraat. Uniek is de tekst op de onderrand; deze is in een cursieve schrijffletter gehakt.

[We lopen de Langestraat uit gaan dan links de Brouwersgracht op. We steken de Brouwersgracht over en gaan in dezelfde richting verder, kijk nog even rechts naar Brouwersgracht 52.](#)

24

BROUWERSGRACHT 52

Deze gevelsteen toont een oudhollandse stoel en een stoel in de Lodewijk-XV-stijl (rococo) die halverwege de 18e eeuw in de mode kwam. Het onderschrift ‘nooyt volmaakt’ wil zeggen ‘wat je ook mooier maakt, het is nooit volmaakt.’ In 1759 liet stoelenmaker en eigenaar Andries Tenck het pand verbouwen.

25

BROUWERSGRACHT 62

Aan de rechterkant komen we nog enkele Stadsherstel-panden tegen zoals het hoekpand Brouwersgracht 62 en nog enkele panden bij de Herenmarkt. U ziet dan ook de achterkant van het West Indisch huis.

[Kijk naar de gevelstenen van de overkant.](#)

26

BROUWERSGRACHT 53

Op deze, vroeg 17e-eeuwse, gevelsteen is een laag model kruiwagen afgebeeld.

BROUWERSGRACHT 75

De gevelsteen met een prinsenkroon zit hoog in de veranderde pakhuisgevel. De steen sierde het pakhuis al vanaf de bouw in 1661. In 1857 werd de oorspronkelijke dubbele trapgevel verbouwd tot trapeziumgevel. Links en rechts zijn daarom jaartalstenen met twee jaartallen: 1631 en 1857.

BROUWERSGRACHT 76 DE WIJNBEREIDING

Links worden de druiven geplukt, in het midden worden ze geperst en rechts wordt wijn uit het vat getapt. Bij het maken van wijn wordt druivensap via verschillende vergistingsprocessen omgezet in most, en most in wijn. Het persen van de druiven gebeurde vroeger met blote voeten in een grote kuip. Dat had als voordeel dat de pitten onbeschadigd bleven.

BROUWERSGRACHT 86

Dit is het eerste huis dat Stadsherstel in bezit kreeg. Bij de restauratie werd de eenvoudige 19e eeuwse tuitgevel vervangen door een fraai gedetailleerde halsgevel afkomstig van de werf van Bureau Monumentenzorg. Het heeft een pothuis met ernaast een bijzondere entree naar de bovenverdiepingen: een houten uitbouwje met een slingertrap.

BROUWERSGRACHT 94

Gevelsteen uit 1973. De gevelsteen bevat het wapen van het dorp Koewacht (het Nederlandse deel van een grensdorp in Zeeuws-Vlaanderen), het geboortedorp van de eigenaar. De eigenaresse is Amsterdamse van geboorte. Het wapen van Amsterdam in het loof van de middelste boom aangebracht. De tekst 'Blijft thuis' verwijst naar de koewachter die zijn koeien niet onbeheerd kan laten. Ook de eigenaar blijft graag thuis.

[We nemen rechts de Binnen Brouwersstraat.](#)

BINNEN BROUWERSSTRAAT 2

Deze gevelsteen van een knagende bever heeft als onderschrift CASTOR TENAX. Dit is Latijn voor 'de volhardende bever'. De steen symboliseert de lange strijd tussen Stadsherstel en allerlei bureaucratische instanties. De inzet was om het op 1 maart 1961 uitgebrande, dichtgetimmerde en voorzien van stutten en van 'op-en-neren' pand te restaureren. In 1993 kon dat daadwerkelijk plaatsvinden. In het pand zijn nu vier woningen voor muziekstudenten. De gevelsteen is gemaakt door Hans 't Mannetje.

BINNEN BROUWERSSTRAAT 16

Het pand is gebouwd rond 1900 en bestaat uit drie etages. Opvallend aan de straatkant is de versierde bakstenen ballustrade aan de top. De begane grond is aan de achterzijde uitgebouwd en beslaat 172 m² garage-ruimte. Uit de foto uit 1939 blijkt dat het toen ook al in gebruik was als stalling, wellicht is het met dat doel gebouwd.

BINNEN BROUWERSSTRAAT 20

Binnen Brouwersstraat 20 is een eenvoudig voormalig winkelpand met een rechte lijstgevel. In 2001 ruilde Stadsherstel enkele nieuwbouwpanden (Koestraat 3 en 15) met het Gemeentelijk Woningbedrijf (nu Ymere) met gesloten beurzen voor enkele monumentale gebouwen.

BINNEN BROUWERSSTRAAT 22 'D V GARSTBROODE'

In 1741 woonde Wessel Brummer hier. Hij was bakker van beroep en heeft de voorstelling de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging ongetwijfeld gekozen als 'reclamebord' voor zijn bakkerij. In het verhaal verricht Jezus een aansprekend wonder: hij deelt vijf broden en twee vissen tot er eten genoeg is voor een menigte van wel vijfduizend volgelingen. Er blijven zelfs twaalf manden brood over. De voorstelling wordt links en rechts omlijst door S-vormige voluten met acanthusbladversiering, uitlopend op de bredere onderplint. 'Het onderschrift is D.V. GARST BROODE IOANNES 6 v 8 en 9 1741' betekent de vijf gerstbroden uit Johannes 6 vers 8 en 9, het verhaal in de Bijbel over het wonder. In 1994, bij een schoonmaak, werden geen sporen van een oorspronkelijke beschildering gevonden, daarom is besloten het reliëf slechts in een dunne laag Bentheimkleurige (zandkleur) verf te schilderen.

VRIENDENGIFT

In 1996 is met steun van de Vrienden van Stadsherstel de nog ontbrekende geveltop in volle glorie hersteld. Ook hebben de Vrienden bijgedragen aan het herstel van de gevelsteen.

Bij de Haarlemerstraat aangekomen gaat u linksaf. Kijk nog even naar de gevelsteen op de hoek.

HAARLEMMERSTRAAT 91/HOEK BINNEN BROUWERSSTRAAT

De gevelsteen zit hoog in de zijgevel van het in 1910 gebouwde hoekhuis. De oude steen is hier weer aangebracht. Aan de gevel van een café waar in vroeger tijden zeelui voor een zeereis konden aanmonsteren hing vaak een steen met een tros druiven. Zeelui die zich aanmeldden bij de Verenigde West-Indische Compagnie (WIC), die in ons West-Indisch huis zaten hier in de straat konden terecht in café De Blauwe Druif.

28

HAARLEMMERSTRAAT 115: BOURGONDISCH LIFESTYLE: BINNENKIJKEN

Binnen staat een stukje kaas voor u klaar om te proeven.

De gevel van het pand dateert uit de 18e eeuw en bovenop heeft het een typisch 19e-eeuwse tuitgevel.

Van een winkelingang middenin werden bij de restauratie weer twee deuren met snijramen erboven aan de straat gemaakt. In de ramen werden de 19e-eeuwse T-ramen vervangen door een roedeverdeling.

HAARLEMMERSTRAAT 107 TWEE DANSENDE PUTTI

De putti representeren het sterrenbeeld 'tweeling'. De rechter houdt het teken 'kreeft' vast, terwijl de andere het teken 'stier' vasthoudt. Stier en kreeft zijn de sterrenbeelden van de bewoners, het teken 'tweelingen' ligt daar precies tussenin.

De steen staat symbool voor het samen door het leven dansen. De steen is gehakt door Hans 't Mannetje en werd aangebracht bij de voltooiing van de restauratie. Putti zijn gebeeldhouwde mollige, naakte jongetjes, kinderen die een bepaalde - vaak symbolische - voorstelling uitbeelden. De weergegeven putti zijn afgeleid van Grieks-Romeinse afbeeldingen van Eros. Ze werden veel in de kunst van de Renaissance (van eind 16e eeuw tot en met de 18e eeuw) weergegeven.

29

Loop door totdat u aan uw rechterkant de Posthoornkerk ziet daar vindt de borrel plaats. Vergeet vooral niet een kijkje te nemen in de kelders van de kerk.

SPECIALE AANBIEDING VOOR ONZE VRIENDEN

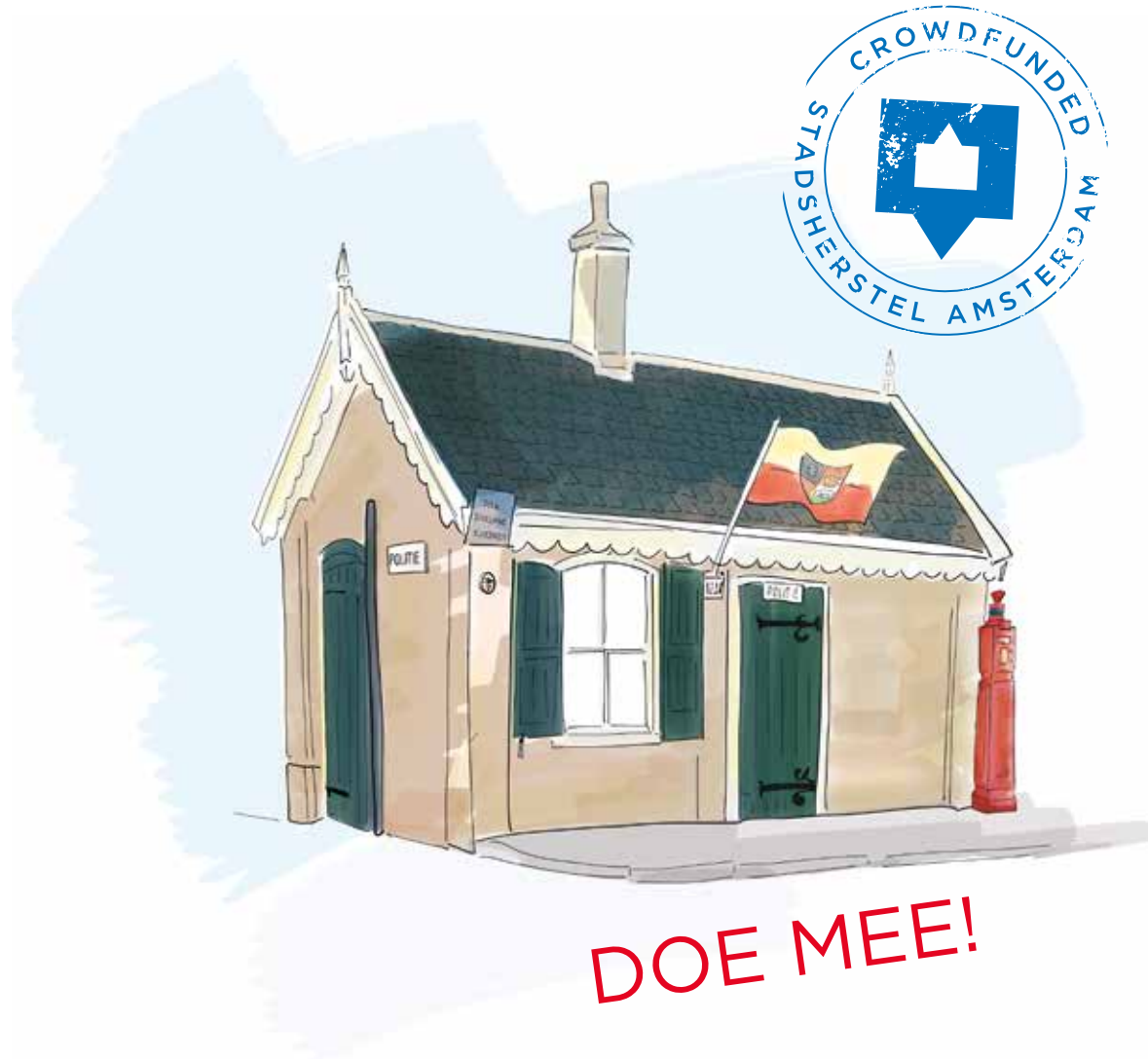
Boeren uit heel Europa zorgen voor onze bijzondere (rauwmelkse) kazen die wij vervolgens rijpen (affineren) tot een unieke smaak, deze serveren wij aan de top Gastronomie van Nederland en ook aan de Bourgondische levensgenieters via onze winkels in Amsterdam, Beverwijk en Haarlem. Naast de selectie van +/- 300 verschillende soorten kazen vindt u ook bijzondere wijnen en delicatessen waaronder zelfs verse kreeft en oesters welke leven in ons Homarium alles om smakelijk te kunnen genieten met vrienden en familie.

Als Vriend krijgt u 20% korting op producten in de winkel. Een unieke kans om kennis te maken met het vele lekkers dat Bourgondisch Lifestyle te bieden heeft.

SAMEN OPENEN WIJ DE DEUREN VAN:

*HET KLEINSTE POLITIEBUREAUTJE
VAN NEDERLAND*

DOE MEE!

*KIJK VOOR MEER INFORMATIE OP:
MIJNSTADSHERSTEL.NL*

GERED & GERESTAUREERD
Stadsherstel redt en restaureert monumenten en beeldbepalende panden die de markt laat liggen

600 MONUMENTEN EN BEELDBEPALENDE PANDEN
waaronder grachtenpanden, kerken, forten, woonhuizen, gemalen, tramremises, molens en een scheepwerf

VRIENDEN
We doen het samen met onze 2500 Vrienden, aandeelhouders, subsidiegevers, fondsen, vrijwilligers en andere samenwerkingspartners

MET MEER DAN
1200 woningen
330 bedrijfsruimten
13 Bijzondere Locaties

HERBESTEMMING
Waar de oude bestemming niet meer mogelijk is zoeken we naar een passende nieuwe

OPENSTELLING & MONUMENTALE MOMENTEN
Bijzondere Locaties worden opengesteld voor cultuur, diners, recepties, huwelijken, en congressen (meer dan 2000 activiteiten per jaar)

RESTAURATIE, HERBESTEMMING, VERHUUR, BEHEER EN OPENSTELLING VAN MONUMENTEN VOOR NU EN DE TOEKOMST

stadsherstel.nl

VRIENDENWANDELING

28 MEI 2017

1

Pand geopend voor bezoek

2

Pand op de route

3

Stadsherstel pand op de route

Het IJ

